

Nem nagyon rajongok a cirkszért, hat éves kislányom azonban imádja a színes reflektorok, a harsogó zene, a csillogó kosztümök és a gerincvelőn végigbuzogó dobpergés kíséretében életre kelt mutatványkavalkádot. Így aztán időről időre megváltom a belépőjegyet, és elzarándokolok a Városligetbe, ahol mérsékelt érdeklődéssel követem az épp soron lévő előadást.

Az év elején azonban velem is megtörtént a csoda. Feledve valamennyi, szkeptikus előítéletemet elszorult torokkal, izzadó tenyérrel, mocsanatlanul meredtem a magasba: a trapézon a világszámként beharangozott Axt László dolgozott. Fejen állva lengett a kupola tetején, két kezén, lábán karikákat pörgetett. És még nem volt vége! Utolsó szám gyanánt, egy merész hátralendülést követően, amikor már úgy tűnt, semmi esélye a zuhanás elkerülésére, a sarkával csípte el a keskeny fémrudat, s úgy lengett a levegőben, vagy nyolc méter magasan. Kemény, nehéz tömbben szakadt ki belőlem a sóhajlás. Magam sem nézhettem ki különbül, mint a verítékben úszó, kényszeredetten egymásra nevető, megráncosodott ábrázatú nézők akármelyike.

Március 1-én a sarok-szám bemutatása közben Axt László lezuhant. Orvosi lapján az alábbi felsorolás szerepelt: **vérömleny az agyban, tüdőrepedés, az összes borda eltört, csuklóficam és kulcsontörés...**

Az átlagember az ilyesmibe belehal, a különösen erős szervezettek túlélnek, s ha az élni akarás nagy akaraterővel párosul, új életet kezdenek. Axt László gyakorlat — a trapézon.

Ködös, nyirkos, lehangelő szürke december eleji reggelen egy meglehetősen lestrapált Wartburg áll meg a Cirkuszvállalat gyakorlóterme mellett. A gépkocsiból kiszálló Axt házaspáron nyoma sincs a rivaldai csillogásnak, semmiben sem különböznek a munkába indulók tízezeitől. Az ember valahogy másként képzelné el egy világhírű artista házaspár munkába érkezését: hivalkodó eleganciát, nagyképűen begördülő autósodát vár...

„Tudtam, hogy nincs segítség”

(„Mi az effélére soha nem adtunk... Pedig nem épp előnytelen külföldi szerződéseket kaptunk. A világ legnagyobb cirkszabán, a három porondos Ringling Barnum and Bailey-ben háromszor hosszabbították meg a szerződésünket, így nyolc esztendőn keresztül heti nyolcszáz dolláros gáziért léptünk fel az Egyesült Államokban. De hát az élet arrafelé sem olcsó. Itt van például ez a villanymotor, amely a trapézt irányítja. Csak ez ötezer dollárba került, a kislányom születése négyezerben volt... De bárhol is szerepeltem a világban, Olaszországban, Hollandiában, Japánban, Iránban, mindenütt szinte csak a számra költöttem. Hogy minél jobb, biztonságosabb, elegánsabbak legyenek a kellékek. Ez érdekelt...)

Az artista valami elveszett csavart keresgél, aztán villámgyorsan áttöbbször. Csak speciális eszímája porondképes. Minden egyéb jelmeze csupán egy kopott melegítőnadrág. Ovatos oldalpillantásokkal vizsgálom félmeztelen felsőtestét. A 35 éves férfi szoborszerűen kidolgozott izmai semmit sem árulnak el a borzalmas balesetről. Néhány bemelegítő mozdulat után kezébebe lendül. Aztán csak az egyik kezén áll. De mint a cövek. Mintha ez az emberi lények legtermészetesebb helyzete lenne...

(„Anyámnak volt egy vándorcirkusza. Picard cirkusz, úgy hívták... Hát, ott nőttem én fel. Reggel ötkor keltem, és hétig gyakoroltam, aztán indulás az épp legközelebbi iskolába. Tanítás után megint gyakoroltam. És ez így ment mindennap. Én az apámra akartam hasonlítani, aki a legkitűnőbb volt a szakmában. Ervino, ez a művészneve. Soha nem láttam, mert

elhagyta anyámat... Most az NSZK-ban él... Azóta sem találkoztunk, mégis ő volt a példaképem... Olyan nagy artista akartam lenni mint ő, azért gyakoroltam megszállottként. Van egy ikertestvérem. Ő nem kelt fel hajnalonként...)

Axt László magához simogatja a mélyre engedett trapézt. Fogást keres, majd felfelé, csak úgy próbaképpen. Aztán kis magasságban végigcsinálja a feleségével az egész gyakorlatot, a belépéstől a meghajlásig. Az asszony a fejenálló férje talpán áll, úgy lengenek. Szinte tapsolni szeretnék. Ha feljebb húznák a trapézt a kupoláig, és versenyszerelésben lennének, szerintem kiváló produkció lenne.

(„Szép is lenne! Semmi nem jó! Mi azt pontosan tudjuk, hogy mikor jó. Nincs erőm, nem érzem az erőt! Nem stabil a tartás. És fáj itt a mellemben... A bicepszem is lefogyott. Még legálább két hónap... Persze, csak ha minden rendben lesz...)

A légtornász még elégedetlen a jól bevált mozdulatokkal, de már új gyakorlaton tör a fejét. Ennek lényege, hogy tíz centisre szélesítet, és másfél méterre hosszított trapézon csak a nyakizmai segítségével fejen szökdecel... Nekirugaszkodik ötször, tizszer, hússzor. Van, amikor már túljut félúton. Ilyenkor kissé felderül az arca. Aztán nekirugaszkodik ismét... Ötször, tizszer, hússzor...

(„Első célom az volt, hogy egy igazi nagy cirkszhoz kerüljek. Ez tizenhét éves koromra sikerült, akkor elutazhattam életem első turnéjára Hollandiába. Sok tehetséges légtornász van, de sokan azt hiszik, elég az első siker, a többi jön magától. Oriási tévedés! Ennek a dolognak a szüntelen többlet akarása a lé-

nyege! Mindig ki kell találni valami újat, valami többet, valami nehezebbet, valami mást. Mert az ember csak így kerülhet a legjobbak közé! És én a legjobb akartam lenni. Azt mondom az artistáiskolából kikerült fiataloknak is: mindig a legtöbbet akard, mindig a legjobb akarj lenni, különben nem leszel semmi!”)

Ibiki a szakmabeliek szakértő pillantásával kíséri férje minden mozdulatát. Ujjában különösképpen aggodó az arckifejezése. Sok évvel ezelőtt — az Eötvös-csoport tagjaként — Iránban ismerkedett meg Axt Lászlóval, a légtornászsral. Az ismeretségből szerelem, házasság és elválaszthatatlan munkatársi kapcsolat lett.

— Soha nem fogom elfelejteni azt a márciusi napot — mondja. — Egyáltalán nem volt rossz előérzetem. Minden simának, egyszerűnek tűnt, tréffaloztunk a kollégákkal. Mentek a dolgok a maguk rendje szerint. És akkor egy egészen ártatlan, könnyű mozdulat közben megbicsaklott a lába. Laci, a lábad, vigyázz! — kiáltottam, és rohantam fel... Az orrom előtt vágódott a talajra. Azt hiszem, sikoltottam valamit, hogy segítsenek, aztán, hogy ne nyúljanak hozzá. Valahogy kivitűk Lacit, persze, az előadás ment tovább, mert az előadás nem állhat meg! Laci hörgött, s valami olyasmit nyöszörgött, hogy meghalok... A kislányunk is előkerült... Nagyon sirt... Aztán jöttek a mentők... Én is bemehettem a kórházba... Csak másnap, amikor biztossá vált, hogy az agyi vérömleny nem terjed tovább, csak akkor derült ki, hogy megmarad...

(„Ezerszer végiggondoltam... Egyszerűen nem tudom, hol hibáztam. Amikor éreztem, hogy a bokám kicsúszott, tudtam, hogy nincs segítség, jön a zuhanás... Csak arra figyeltem, hogy ne a gerincemre essek... Aztán minden ső-

tét lett, s napra egy szem. A végigjárta cikámat, de akkor fogok én pezson...”

Az artista v dené, de nem korábban is elkorlást, de az Most már cs fokozatos te Számomra n básnak tűnik lyel vissza al gát korábbi Kinlódik, erő — egyelőre e —, hogy mi fenn a kupol tositókötél n

(„Igen, ké nélkül, ki nincs sem tornász a mint az aki a ke gerlt a szakmánk zátvállalá polába, a hogy eset például a Háromszo madik uti hatta, de zonyos, h lelem, am fel a mag zel jár. példát a szintén most abba vás volt Most maj erre a ki életem, e tornász v

Axt László előtt jobban mint Magyar sa óta lett iga zánkban. Igaz cius sztori le lezuhant. Én ként kell fo Axt-jelensége tározni. Valal aki talpra áll pontból tetsz egy irányba lafsort.

Húsz perc eltéréssel

csöngött a telefon Budapesten, majd Debrecenben.

A hívás Romániából érkezett. A nagyváradi barlangkutatók egyike, Széplaki Kálmán közölte a vészterhes hírt:

— Halasi Gabi egy vízzel elöntött barlangban rekedt, bűvárok segítségére volna szükség.

A hívót a végső kétségbeesés, a mindenáron való segítőszándék ösztökléte a tárcsázásra. Izgatottan, szagatott tömondatokban vázolta fel, hogy klubtársa, a GSS Transilvania tagja, egy barátja társaságában, vasárnap reggel kereste fel a Sonkolyos melletti, igen bő vizű Izbüdis-forrás barlangját, amelyben már többször kutattak. Vízzel elöntött, több száz méter hosszú, mély járatai vannak, s Halasi Gabi légzőkészülékkel ebbe merült le. Barátja csak az időt mérte, s miután társa a megadott időre nem tért vissza, egy darabig vár, majd vonattal hazautazott Nagyváradra, és jelentette a szerencsétlenséget.

De — és ez volt az egyetlen mentőfonál — a barlangnak levegős termei is vannak, lehet, hogy megszaki hiba, vagy más ok miatt ezek egyikében rekedt a kutató, talán még meg lehetne menteni, de nekik nincs hozzá megfelelő felszerelésük.

Vasárnap este fél nyolc múlt öt perccel. Mit remélhetett a hívó Surányi Csabától, az Amphora Búvárklub tagjától, aki ugyan kitűnő szakember, bűvárokutató, sokáig klubvezető is volt, de hát a lehetőségét mégiscsak végezek? Egyáltalán, hogy juthat eszébe valakinek, hogy más országbeli sportolótól kérjen segítséget?

— Ha valaki bajba kerül, semmi sem tűnik lehetetlennek — valja Csaba. — Persze, hogy szóltak a kolozsvári, sőt, a bukaresti barlangászoknak is, de a késői időpont, a nem tökéletes felszerelés, az ismeretlen

barlang hihetetlenül nehezítő tényező, senkit sem vonz. Széplaki azért telefonált nekem, mert egy héttel előbb találkoztunk. Minden összel szervezünk egy Bihar-túrát, s idén éppen Halasi Gabi volt az egyik kalauzunk: ő várt Nagyváradon. Kissé remete külsejű, szakállas, borzas hajú figura, aki azonban végtelenül barátságos. Harmincegy éves, mindenre a hegyek, a barlangok, a merülés, a kutatómunka. A felesége is barlangász, van két gyermekük. Családszerető, de a sportban megszállott típus, ha bajba jutott a srác, kötelességünk segíteni rajta.

— Mit tudott tenni? — Ami a legtermészetesebbnek tűnt: mindenkit riasztani, akit csak lehet.

Sok helyütt hiába csöngött a telefon. Am a Vertikum Magas- és Mélyépítésmenyjavító Kiszövetkezet barlangászbuvárai a bukarestiekkel közösen, feltárás céljából már merültek az Izbüdis-barlangban.

Vajon ők tudnának segíteni?... Simsa Péter elnök közli: tudnak! Összegyűjtik, akik már merültek ott, de vietnami expedícióra készülnek, a felszerelés már hajón van, mit tegyenek?

Az amphorások tudnak adni kompresszort és felszerelést, de rohan az idő, a távolság nagy.

Gyors telefon Debrecenbe: csak Róth Sándor van otthon, a Debreceni MHSZ bűvárai egész héten a Bükkben voltak kutatótáborban, csak éjjel érkeznek vissza. Róth azonban már tud a balesetről, őt is hívták Nagyváradról, s amikor értesül a pesti gondokról, azonnal intézkedik. Leveri a lakatokat, előkészít mindent a mentéshez: biztosan tudja, hogy amint megérkeznek a többiek, hajlandók azonnal indulni Erdélybe.

De hogyan lépnek át a határt? A Magyar Vöröskereszt különleges segélyszolgálatához tartozó Magyar Barlangi Mentőszolgálat egyike veze-

tője, Adamkó Péter, a Kinizsi SE elnöke, aki maga is évtizedek óta barlangász, este nyolc után érkezik haza. Meg sem lepődik, amikor a nyakába szakad minden.

— Van, aki szép, van, aki okos, van, aki ügyes — én szervezni tudok. Az első pillanatban felmértem, hogy kutya nehéz dologról van szó. A magán-telefonhívás kevés — hivatalossá kell tenni. Dr. Dénes Györgyöt, barlangi mentőszolgálatunk országos parancsnokát telefonon nem lehet hívni, mert három éve új lakásba költözött, s azóta sincs otthon telefonja. Kocsiba vágtam magam — rohanás hozzá. Cipőt, ruhát fel — irány a rendőrség. Egyelőre a II. kerületi kapitányság, mert abban a kerületben sok a barlang, gyakran kell menteni, járatosak ebben, tudják, hogy minden perc számít. Telefonok tucatjai, intézkedések. Külügy, belügy, főkapitányság, határőrség, román nagykövetség, határőrség hadműveleti főnökség, vámhivatal, román hatóságok, közben újból és újból Debrecen, vertikumosok, mások. Meg kellett adnunk a gépkocsirendszámokat, a neveket, de mire a csoportok elindultak — megnyiták az országhatárokat.

A vertikumosok közül Baesu Dénes, Mogyorósy Gábor és Bognár Tibor, a barlangi mentőszolgálat tagja kelt útra Budapestre. De nagy volt a hátrányuk, Debrecenhez közelebb van az ártándi határátelölőhely. A levegőt biztosító kompresszort azonban vitték magukkal!

A debreceniek is nehéz helyzetbe kerültek. Bánkútról kimerülten érkeztek haza. A barlangász tábor utolsó napján is inuk szakdátáig dolgoztak. A Diabáz-barlang bejáratahoz reggeltől késő estig kutyáruket betonoztak, utána cuccolás, hazaút, s ott a hír: Halasi Gabival baj történt.

Többen is jól ismerték őt, a legjobban Czako László, a Debreceni MHSZ Könyvbúvár Klub vezetője.

REMÉN

Czako László: „Csak inteni tudtam, hogy vége”

— Halasi Gabival négy éve találkoztam először. Odaadó, őznetlen barátként, elszánt sportolóként ismertem meg. Több közös barlangkutatótáborban vettünk részt, ő maga számos barlangot fedezett fel, ő szerkesztette az első román bűvárbarlangász újságot, a Styzet, s miután szinte a szomszédban élünk, gyakran találkoztunk. Eltűnése mindannyjunkt megdöbbentett. Nem gondoltunk mi azon, hogy kitől milyen engedélyt kell kérni, mi a szolgálati út, egyre csak az járt a fejünkben, hogy emberletről van szó,

menteni kell. igazán gondosa s Dénes dokto hogy a határól gondoskodt dultunk. Az azonban órák jelentett, a kott UAZ-zal é val már Ártáne Várták őket! nézték, és Szép Ó irányította a sziklafal alján nyílászóhoz. Na sportolók, közt tottan topogot kilencven méte nem találták H

Halalsápadta sége, Gizi is. S csak azt sutto — Biztosan é rajta.

Aki vála ha i térben, különö ismeretlen, ne barlangban, az tetenlesen nyon magára utaltsá; világgal össze szív és elhatár valaki ilyen k kutasson vagy Halasi — mi szerelés beszer sokszor lehetet paszlatatára és kodva kutatót szövevényeiben

Stollár Béla slapaja voltam...

Negyven esztendővel ezelőtt, 1914. december 25-én halt hási halált dr. Stollár Béla hírlapíró.

Ketten mentünk, gyalog, a Margit-hídon át a Sportuszoda felé. Csodálatos idő volt, sütött a nap kis szél fújdogált, úgyhogy ki lehetett bírni a meleget, ami különösen jó volt a Dunában alattunk úszó nyolcas legénységének. Kis karikák egymásután, ahogy az evezők a vízbe merültek, és egy pillanat múlva már csak messziről hallatszóttak a kormányos kiáltásai.

Mi pedig a hídról befordultunk a Margitszigetre, ahol egy pillanatra megálltunk. Akkor ugyanis megfizetni kellett azért, hogy valaki a szigetre térjen sétálni. Persze, igazolványunk megmentett a fizetéstől, de nekünk is meg kellett állnunk, amíg az igazolványt megnézték.

Akkor jegyezte meg újdonsült barátom, Stollár Béla — akivel aznap együtt dolgoztam az úszórovatban, mint slapaj: „Nem tartom igazságos dolognak, hogy a szigetre csak belépővel lehet bemenni. Igaz, nem sok ez a belépődíj, de sok embernek még ez a pénz is számít. Különböző is, magát az elvet nem tudtam elfogadni.”

En sem szeretek semmiféle megkülönböztetést. A nap egyformán süt mindenkinek, és ezen az alapon a nap után is lehetne adót kivetni.

Megnézték az igazolványunkat, és beléptünk a szigetre, ahol teljes pompájában virult a rengeteg rózsza és a fioxok, clyviák valóságos illatmámorba

ringattak bennünket, ahogy mentünk az uszoda felé.

Stollár Bélát nem nagyon ismerték, mert addig nem volt közös munkánk. Egyébként ő maga sem régen volt még a Nemzeti Sportnál. Aztán később kiderült, hogy nem is valami beszédes ember, úgyhogy tulajdonképpen csak sokkal később tudtam meg igazán, hogy kicsoda, amikor már mindketten katonák voltunk.

De hát az később volt, egyelőre mentünk első közös munkánkra, egy úszóversenyre az uszodába. Stollár Béla közölte, hogy a váltószámokat én csinálom, a többit pedig ő. És egyébként, mivel én vagyok a slapaj, az én kötelességem lesz minden eredményt elhozni a zsűri asztalától. A feladat örökös szaladgálást jelentett, tekintve, hogy a nézőtérben ültünk, az eredményekért pedig le kellett menni a zsűriasztalhoz.

Annyi baj legyen. Boldog voltam, hogy egy nálam tapasztaltabb újságíróval együtt dolgozhatok, és nyilván sokat tanulhatok is majd tőle. Valóban sokat tanultam, mert észrevettem, hogy igényelem a segítséget. És tapintatosan csinálta, ami külön becsülendő volt benne.

És így múltak a szombat-vasárnapok, a versenynapok. Egyébként közölte velem, hogy ha bármikor írni akarok az úszásról, nyugodtan tegyem meg, nem fogja rossz néven venni, ugyanis annyi minden van, amit megírnánk. Nyugodtan menjek bármikor az uszodába, beszéljek azzal, akivel akarok, írjam meg, csak arra kért,

miután megcsináltam, az írást mutassam meg, nehogy kereszteljük egymást valamiképpen. Ezt annyival is inkább boldogan megígértem, mert hamar észrevettem, hogy Stollár nemcsak kitűnő újságíró, hanem nagy pedagógus is. Három-négy mondatnál úgy meg tudott világítani hosszú összefüggéseket, hogy nem maradt nyitott kérdés.

Nem tudom, mennyi ideje jártunk már együtt az uszodába, amikor egyszer véletlenül tegezni akartam. Rámnézett, és így szólt:

— Lehet, hogy most meg fog haragudni, de én csak azokat az embereket tegezem, akiket nagyon ismerlek.

Persze, nem haragudtam meg, de elhatároztam, hogy addig nem nyugszom, amíg Stollár Béla nem méltat a tegezésre.

Mind a ketten végeztük a dolgunkat, egyszer még labdarúgó-mérkőzést is együtt tudósítottunk. Bár Stollár mindig nagyon szűkszavú volt, azért csak kezdett kialakulni bennem is a kép egy olyan emberről, aki annyira becsületes, amennyire szinte már nem is szabad.

Egyszer úgy adódott, hogy Stollár a Császárból vizilabdát tudósított, nekem pedig a Sportuszodában másodosztályú úszóverseny jutott. Gondoltam, mivel itt nagy eredményekről nemigen lehet szó, nem tölti ki az egész napot, majd a végén, amikor már minden eredmény megvan, akkor eljövök az uszodából, minden eredményt felírok, és a tudósítást leadom.

Ezt el is mondtam Stollárnak, akit akkor az egyszerű hallottam kicsit han-

gosabban szólni, mint más-

kor. — Ilyen nincs — mondta ellentmondást nem tűrő hangon. — Ha valakinek az a dolga, hogy másodosztályú versenyt tudósítson, akkor azt is ugyanúgy kell tudósítania, mintha első osztályú volna, legfeljebb nem ír az ember felőle annyit. De a különféle rekeszekben sok minden elraktározódik, ami később felhasználható.

Néztem rá, egy pillanatra még haragudtam is, mert arra gondoltam, hogy szenvedélyemnek, a fotózásnak fogom szentelni azt a napot, de hát ebből ezek szerint nem lett semmi. Így hát időben elmentem az uszodába, ottmaradtam végig, és milyen jó, hogy így alakult.

Az történt ugyanis, hogy Tátos Nándor, a híres gyorsúszó elhatározta, hogy a verseny után három-négy másik úszóval megpróbálja megjavítani az országos csúcst. Erről senki nem tudott, hiszen közben döntöttek így, ahogyan a másodosztályú számok zajlottak.

És mit ad Isten? A kísérlet sikerült, Tátos megjavította az országos csúcst 200 méteren, és még két kísérője is a régi csúcson belül úszott.

Akkor gondoltam hirtelen Stollár Bélára, akinek köszönhettem, hogy nem maradtam le a csúcskísérletről, és pontosan be tudtam számolni az egészről a Nemzeti Sportnak. Meghőzta egyedül én voltam újságíró az uszodában, tekintettel arra, hogy a többi újságot a másodosztályú versenyt egyáltalán nem érdekelte. Másnap reggel a

szerkesztőségben alig vártam, hogy Stollárral találkozzam. Jött is nemsokára, és röviden ennyit szólt:

— Nos, mi volt az uszodában?

Es akkor sorban elmondtam neki mindent, a csúcskísérletet is, azt is, hogy milyen jól sikerült, és hogy én voltam az egyetlen újságíró, aki tanúja lehettem a kitűnő eredménynek, s erről részletesen be is számoltam.

— Látja — mondta Stollár — ezért kell mindig ott lenni mindenütt, ahová az embert kiküldik, mert az örög, mint ahogy most is, a maga esetében, úgy más-
kor sem, soha nem alszik.

Sok minden mást is tanultam meg tőle, tudott felszavakból is szinte regényeket mesélni. Szikár alakját mindig látom, annyira év után is, valahányszor ez az eset eszembe jut. De, sajnos, sokkal komolyabb események is készletnek arra, hogy Stollár Bélát soha ne felejtsem el.

Egy pályázaton indult, amelynek szami köze sem volt a sporthoz. Riportot, vagy talán novellát kellett írnia, azt nem tudom, a lényeg, hogy a pályázatot megnyerte, és ezzel búcsúzott is a szerkesztőségől. Oda ment, ahol a pályázatot megnyerte, és ott immár nemcsak a sporttal foglalkozott.

Amikor utoljára találkozunk, amikor utoljára együtt mentünk egy evezősversenyt tudósítani, a szigetbejárónál egy pillanatra megállt, miközben újra megnézték az igazolványunkat, majd hirtelen így szólt: — Ezentúl tegezhetek!

Nem hiszem, hogy bármivel nagyobb örömet tudott volna szerezni, mint ezzel. Az szerzett csak még nagyobb örömet a Sajtó Napján, hogy ezúttal én is azok között voltam, akiket a Stollár Béla-díjjal tüntettek ki.

De hát, sajnos, ezt ő már nem tudja.

Szombathy István

SZÁLON

tán Róth Sanyi lent előkészített, mon biztosított, zavartalanul azonnal in-

éjjel tizenegykor egy megrazemélygépkocsitak.

az útleveleket ímán is ott volt. Ivekelt a komor Izbüdis-forrás di és kolozsvári búvár is izgatoman búvárok bent jártak, de

fagyoskodott az nt kutató fele-ólni sem tudott, Gabi, segítetek

zkodott már zárt egen közegben, zzel elárasztott hogy milyen reit-az egyedüllett, a or minden kül- l elszakad. Erős ell ahhoz, hogy nyek közepette méntsen.

megfelelő fel- en áldozatos és sak a maga ta- elésére támasz- indis sajtószertü egyedül úszkált,

barlangász társai valóban csak kint- ről mérhették a merülési idejét, segíteni azonban képtelenek voltak. Azt viszont tudták, hogy van még egy le- járat, ott levegő is található, s felté- telezhetnék, hogy más levegős terem is van, ahol ideig-óráig élhet a bajba jutott, de ha elfogy a levegő, vagy a kritikus halár alá hül le a teste, akkor vége van.

Jól tudta ezt Czako Laci is. Egy- szer elmesélte, hogy tizenöt évesen, 1962-ben szeretett bele a sportbúvár- kodásba: még Kosina Pál oktatta őt. Először a szabad vizek vonzótták: 1965-ben ötkapus tájékozódási úszás- ban országos bajnok, 1971-ben válogatott lett. Akkoriban már ő volt a klubvezető, s 1974-ben a szabad vizek nagy szerelmese beleszeretett a leg- zártabb terek, a barlangok világába. Ahogy mondta, azért: „Mert itt lehet még valami újat találni, olyan helyet, ahol még nem járt ember.”

Izbüdis-forrás mellett, éjjel egykor azonban nem a ro- mantikusan hajlam, hanem a gyakorlatias gondolkodás készítette arra a szintén kétgyerekes apát, a debreceni búvárt, hogy ő öltözzön be, és merül- jön. Szükségből egyedül, de tapasztal- tatlansága és jó felszerelése révén va- lamennyiük közül a legbiztonságo- sabbban. A sűrített levegős palackokat kétszáz atmoszférára töltötték fel, az- tán elindult.

— Csak egy ember fért el a szük járatban. Kissé opálos volt a víz, de jól lehetett látni. Kilencven méterig nem kerestem, ott már jártak a román búvárok. Találtam egy vezetőkötelet,

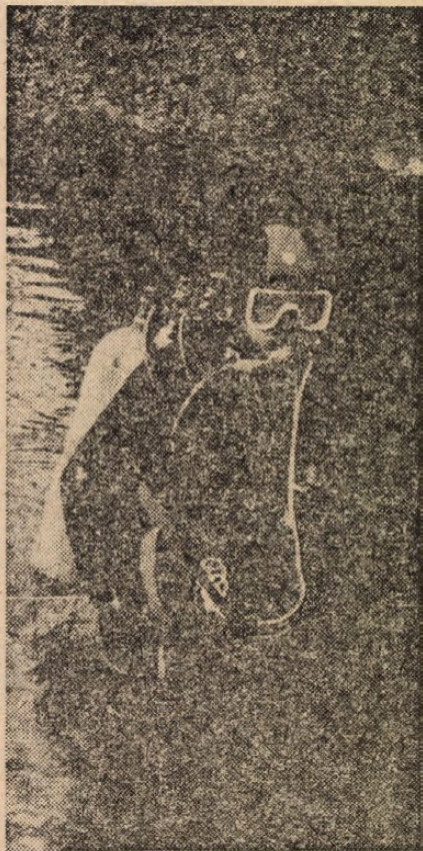
nyilván még Gabi rögzítette, s amel- lett úsztam. Egészen százhetven mé- terre. Ott a kötél vége vízben úszott. El volt vágva. Nem volt nálam kötél- dob, ezért visszafordultam. Kint Gizi sirva fogadott: „Ugye, vége?” Jól hát- bavágtam, hogy mit ijesztget. Gabi biztosan él, bent van, majd megkere- sem. Palackot cseréltem, vezetőköte- let vettem magamhoz, újra elindul- tam. A százhetven méterre újra elérve, kikötöttem a kötélvéget, s mintegy ki- lencven fokos törés után tovább úsz- tam. Tíz-tizenöt méterre levagott kö- télvéget, majd néhány méter után még egy darabot találtam. Itt már jártak előttem, de úristen, mi történhe- tett...? Kétszáz méter távolságban, negyven méter mélységben láttam meg Gabit. A csutora nem volt a szá- jában, a maszkjában vér volt, a lám- pái nem égtek. Mélységesen felka- vart, megrázott a látvány. Először bögtem egy sort, aztán megnéztem a felszerelést. A hevederet ép, a men- tőmellény a lebegőhelyzetnek megfe- lelően, a légzőkészülékek működtek. Megpróbáltam magammal húzni, nem lehetett. Már mereredett. Amikor új- ra kiértem, csak inteni tudtam, hogy vége.

Akik ott jártak, elmondták, hogy meg volt — legalábbis, abban a pillanatban. Czako most már — a töb- bieket féltve — senkit sem engedett merülni, de miután túl sokáig volt lent, és nem volt megfelelő a dekom- presszió (a vérben oldódott gázok is- méltelt gázzá válása), az egész lába tele lett „búvárbohával”, csipkedő, szúró bizsergéssel. Ezért pihent, nagy böhm takarók alatt aludt néhány órát, majd újból beöltözött, de ezút- tal nem egyedül.

Kókai Jancsint kötéllel előre küldte a mintegy kilencven méterre talál- ható, csak fentről nagyon körülmény- sen megközelíthető másik lejárati- g. Utána úszott, majd onnan maga próbált kötelet levinni a tragédia szín-

helyére, hogy azzal segítsenek kihú- zni Halasit.

De a víz alaposan felkavarodott, s bár Czako ekkor már igazán jól is- mert a tekervényes járatokat, a lá- bánál nagy gubanc gyűlt össze, maga is veszélybe került. Kereste a kését, de valahol elakadt, és elveszett. Oriási önfegyelemmel sokáig bogozta a cso-

A harmadik kísérletnél Kókai Jancsint előre küldte

mókat, míg újból szabad lett, s akkor úgy döntött: nem erőltetik tovább az immár balesetveszélyes akciót.

— Szentesi Péter a Wartburggal ha- zautazott Debrecenbe, hogy kétszáz- ötven méter nargilet (légvezetéket) hozzon. Magam Gizusban próbáltam tartani a leket, mert nem evett, nem ivott, nem aludt, már nem is sirt, csak össze volt törve, és rajtam csün- gött, hogy ugye, kihozzátok?... A baleset november 11-én délelőtt tör- tent, 13-a lett, mire kihoztuk. A lábá- ra négyezer-öttször rá volt csavarodva a vezetőzsinór, talán ezért vágta el, aztán ki tudja, hogyan történt. Még mindig volt nála egy zsákban fehér zsinór, egy műanyag tábla, ráfogotva egy sporttároló, egy ceruza, s mindez a mentőmellény gombjára kötve. A táblán szép írással az állt: 78 méter (nyilván levegőn írta), majd kissé ku- szábban: 5 m, 17 m, 19 m, 29 m és egy mínusz jel, aztán semmi. Felte- hetően valamelyik irányban 78 méte- rig elment, s utána térképezni próbált, így csavarodhatott a kötélbe. A november 14-i vizsgálatnál is ott volt- tam: Gabi nem nyelt vizet, ép volt a dobhártyája, a szíve állhatott meg. Szifonstressz! A claustrophobia bú- várváltozata. Bezártság, hirtelen tér- és irányvesztés, pánik, felpörög a szív, és hirtelen megáll. Egy aktív és si- keres életút vége.

Szomorú befejezés, mégis valami nehezen ki- mondható, de görcsöt oldó érzés: baj- ban ismerszik meg az ember. A baj- ban, amikor az élet vize Styx vizévé válik, de megszűnnek országhatárok, szabályok, előírások, amikor az élet szikrányi reményszála segítő embere- ket toboroz, s vezet akár veszélyes utakra is.

Izbüdis-forrás barlangja és a sú- lyos tragédia, a határtalan barátság szimbólumává nőtt, és kissé azt is példázta: az ember nem azért szüle- tett, hogy egyedül maradjon.

Z. Vincze György